

(O)powieści poetyckie i te prozą życia pisane

... zacznijmy od tego, że powieść poetycka powieść romantyczna wcale nie jest taka romantyczna. Próżno w niej szukać ekliwicznych wyznań, opisów przeciągłych spojrzeń w oczy czy wypraw prywatnym jachtem w towarzystwie szampana i truskawek. Powieść poetycka powstała w okresie romantyzmu, czyli na początku XIX wieku. Nosi w sobie sporo mroczności. W klasycznych tekstach typu "Maria" (1825) Antoniego Malczewskiego czy "Zamek kaniowski" (1828) Seweryna Goszczyńskiego prędzej napotkamy opis wieszania na szubienicy niż pieszczotliwe konwersje. Powieść poetycka to czarny romantyzm, ten kochający się w irracjonalnych opisach i makabrze, ten który na świat wydawał Gustawa Flauberta, Charlesa Baudelaire'a, Gérarda de Nerval, w Polsce raczej Zygmunta Krasińskiego niż Adama Mickiewicza.

Lubimy myśleć, że romantyczne utwory były takie dziwne, bo autorzy sprzeciwiali się konwencjom gatunku. Dziś raczej skłaniamy się ku temu, że nie najłatwiejsza w odbiorze forma to znak poszukiwania swojej tożsamości oraz negocjowanie samej formy tekstu w jego obrębie. Osobliwość tkwi bowiem w charakterze utworu, jego otwartości oraz wariantowości. Teksty można adaptować i aktualizować, a dzieje się tak do czasów dzisiejszych¹. Wystarczy posłuchać hip-hopowej wersji fragmentu "Marii", którą wykonuje raper Eldo (właściwie: Leszek Kaźmierczak), aby zrozumieć wciąż trwający dialog między współczesnymi a powieścią poetycką.

Trzy cechy powieści poetyckiej posłużą nam jako podstawa do serii krótkich ćwiczeń:

1. **autobiografizm** - wpisanie swojego życia w tekst, ale zrobienie tego w formie gry z wyobraźnią czytelnika,
2. **balladowość** - epicka skrótowość opowiada niezwykłą historię, która może zawierać fantastyczne elementy,
3. **dygresyjność** - luźna forma wierszowana, prowadząca dowcipną grę z czytelnikiem, ale stawiająca na konkret.

¹ Agnieszka Wnuk, *Polska romantyczna powieść poetycka. Wyznaczniki i konteksty gatunkowe*, Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014, s. 13

Polecane lektury i teksty kultury:

Janina Lasecka-Zielakowa, *Powieść poetycka w okresie romantyzmu*, Ossolineum, Wrocław 1990 (zwłaszcza cz. II: *Świat powieści poetyckiej*, s. 78-181)

Marian Maciejewski, *Narodziny powieści poetyckiej w Polsce*, Ossolineum, Wrocław 1970 (zwłaszcza: cz. I *Powieść poetycka w świadomości epoki, Zagadka i tajemnica w świadomości literackiej w okresie przełomu romantycznego*, ss. 10-50; 120-143)

Agnieszka Wnuk, *Polska romantyczna powieść poetycka. Wyznaczniki i konteksty gatunkowe*, Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014 (zwłaszcza: rozdział III *Konteksty gatunkowe*, tam o: balladowości, poemacie heroikomicznym, inspiracji kasydą arabską, poemacie dygresyjnym, elegii, autobiografii i dramatyzacji; s. 103-245)

Mikrozadanie #1 Słój wspomnień

Słowa kluczowe

autobiografizm|pamięć kolektywna|pisanie kolektywne| historia lokalna|repozytorium historii lokalnych|wizualne repozytorium|

Typ zadania: grupowe

Potrzebne przedmioty: Mapy Google (wydruk) lub papierowe mapy okolicy/miejscowości/wsi, karteczki typu post-it, pinezki z kolorowymi główkami tablica korkowa, duży szklany słój/słoik/akwarium etc.

Przed mikrozadaniem: Przygotuj trzy dokumenty Google (word) lub inny edytor tekstów, zatytułuj je zgodnie z kolorami: Żółty, Zielony, Niebieski.

Przebieg zadania:

1. Przygotuj mapę najbliższej lub dalszej okolicy biblioteki, a jeśli miejscowość lub wieś jest mała - całej miejscowości lub wsi. Możesz skorzystać z bezpłatnych Map Google, ale postaraj się o lub/i tradycyjną papierową mapę okolicy. Powieś ją na korkowej tablicy.
2. Przygotuj trzy kolory pinezek i karteczki typu post-it. Zanim poprosisz grupę o zrobienie zadania, wytłumacz znaczenie pinezek i karteczek:
 1. żółta karteczka, żółta pinezka - miejsce, które bardzo lubię, bo mam z nim miłe wspomnienia
 2. zielona karteczka, zielona pinezka - miejsce, które chcę lepiej poznać
 3. niebieska karteczka niebieska pinezka - miejsce, które chcę zmienić

Możesz wyświetlić powyższe informację w postaci krótkiej prezentacji multimedialnej lub powiesić kartkę z opisem, w widocznym miejscu.

4. Poproś grupę, aby wzięła po jednej karteczce i jednej pinezce w każdym kolorze, więc każda osoba uczestnicząca ma po 3 karteczki i 3 pinezki.
5. Wytłumacz zadanie:
 - a) sięgnij pamięcią do wspomnienia lub skojarzenia związanego z miejscami, które: lubisz, chcesz lepiej poznać lub zmienić. Nie muszą to być rozbudowane opowieści, wystarczy prosta myśl np. "Lubię ulicę Malczewskiego, bo są tam płoty obrośnięte soczysto zielonym bluszczem" albo "Postawić przy przystanku tramwajowym kosz na plastikowe butelki".

- b) na karteczce zapisz swoje imię + 3 słowa kluczowe związane z tym miejscem, np. “Kacper Malczewskiego bluszcz” lub “Kasia przystanek kosz plastik”.
- c) wbij pinezkę do mapy wiszącej na korkowej tablicy w miejsca, o których pisałeś/pisałaś

6. Poproś 3 chętne osoby, aby opowiedziały po jednej krótkiej historii lub podzieliły się przemyśleniami na temat miejsc. Postaraj się animować krótką dyskusję/wymianę myśli na temat miejsc, ich znaczenia dla różnych osób, szczególnie: powtarzających się miejsc, emocji.

7. Prześlij linki do dokumentów google lub poproś, aby osoby skorzystały z komputerów bibliotecznych i wpisały swoje historie lub skojarzenia z karteczek w zatytułowane i “dopasowane” kolorem dokumenty. Zachęć do rozwinięcia wpisania 2-3 zdań, wszystkich utrzymanych w pierwszej osobie liczby pojedynczej. W ten sposób powstanie dłuższa i wielogłosowa narracja na temat pozytywnych aspektów twojej biblioteki, jej okolicy lub miasta.

Co możesz zrobić później?

Powstała **sylwa** może być materiałem do spotkania, notki na stronie internetowej. Możesz też ustawić słój/słoik/akwarium pod mapą, zrobić zdjęcie i umieścić je w mediach społecznościowych jako np. zachętę do dzielenia budującymi się historiami przez innych lub jako zaczątek konkursu.

Czym jest sylwa?

- 1) nazwa określająca zbiór tekstów o różnorodnej tematyce i charakterze, pochodzi od poet. zbioru *Silvae* Stacjusza (I w.);
- 2) w Polsce stosowana gł. do dawnych szlacheckich ksiąg domowych, w których obok wydarzeń codziennych wpisywano także anegdoty, sentencje, utwory lit., tworząc niekiedy swoiste antologie; przechowywane najczęściej w postaci rękopiśmiennej, zbiory te stały się z czasem źródłem informacji hist. i odkryć tekstologicznych.

źródło: <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/sylwa:4010132.html>

Uwaga! Jeśli chcesz zrealizować ćwiczenie lub jego prezentację ich wyników w sposób bardziej multimedialny, skorzystaj ze strony [ThingLink](#) (w języku angielskim, ale krótki samouczek tutaj <http://narzedziaetwinning.blogspot.com/2013/01/thinglink.html>) lub [Padleta](#) - obie bezpłatne.

Mikrozadanie #2 Ballada o zakładce

Ballada

Słowa kluczowe

|ballada|bajka magiczna|obrazek|sketch story| praca grupowa|biblioteka|media społecznościowe|dokumentacja projektowa|komunikacja|

Typ zadania: grupowe

Potrzebne przedmioty: duży karton, flamastry, klej, kolorowy papier, karta pracy dla każdej uczestniczącej osoby

Przed mikro zadaniem: Zadbaj o komunikat: oprócz osób lubiących pisanie, zapraszamy osoby obdarzone umiejętnościami: plastycznymi, fotograficznymi, zacięciem do mediów społecznościowych. Może w ten sposób uda się włączyć osoby, które na co dzień nie przychodzą do biblioteki i na warsztaty pisarskie.

Jeśli chcesz zrealizować warsztat dla osób dorosłych, zachęcamy do obejrzenia webinarium [Projektowanie oferty dla osób dorosłych – webinarium – Konwersja cyfrowa domów kultury](#)

Przebieg zadania:

1. Zapytaj grupę, z czym kojarzy się jej słowo “ballada”. Bardziej niż prawdopodobne, że usłyszysz odpowiedzi krążące wokół sentymentalnych piosenek utrzymanych w wolnym tempie. Możesz wyjaśnić, że pojęcie “ballada” funkcjonuje w języku potocznym analogicznie do “romantyzmu”. Oba terminy istnieją pozbawione swojego mrocznego dziedzictwa. Przykładem współczesnej ballady są np. utwory Nicka Cave’a, australijskiego barda i pisarza łączącego makabrę z szyderczą tkliwością.

[Nick Cave & The Bad Seeds ft. Kylie Minogue - Where The Wild Roses Grow \(Official HD Video\)](#)

Tekst: https://www.tekstowo.pl/piosenka,nick_cave_the_bad_seeds_kylie_minoque_where_the_wild_roses_grow.html

lub mniej makabreskowy przykład

[POECI POLSCY: Miron Białoszewski „Ballada o zejściu do sklepu”](#)

2. Zwięźle wytłumacz, że ballada to epicka forma, w której sąsiadują ze sobą elementy dnia codziennego (szczególna rola przedmiotów) z fantastycznymi.

3. Podziel grupę na mniejsze podgrupy (4-5 osób), każdej rozdaj duży karton i kartę pracy “Ballada o zakładce”. Wy tłumacz, że zadanie polega na wykorzystaniu dużego kartonu, aby napisać balladę. Przestrzeń papieru pozwala, aby opowieść była kolistą, miała formę schodów, była ilustrowana itd.

Karta pracy: Ballada o zakładce

Napiszcie balladę o bajkowym charakterze ²

Postarajcie się, aby była kreatywna! Macie do dyspozycji duży karton, możecie po nim pisać, rysować, wycinać i wklejać elementy.

- a) Może macie w grupie osobą, która ładnie rysuje i chętnie zrobi ilustracje?

- b) Czy jest filmowiec na sali?! Umiesz za pomocą telefonu zrealizować ciekawy filmik? Zrób nakręcić “making off” swojej pracy albo wrzuć tego typu nagrania na Facebook (relacja, rolka), Instagram (instastory) albo TikToka.

- c) Kto lubi robić zdjęcia? Dokumentacja fotograficzna ciężkiej pracy się również przyda

Wasze zadania: napisz i narysuj, wytnij, wklej balladę o (nie)codziennych rzeczach bibliotecznych

Bohater (najlepiej stereotypowy lub archetypiczny)	
Przedmiot z życia codziennego biblioteki	
Element fantastyczny	
Trzy wydarzenia 1. Przełomowe wydarzenie 2. Magiczna rzecz w prezencie 3. Szczęśliwe zakończenie	

² Warto przeczytać: Władimir Propp, *Morfologia bajki magicznej* (wydania różne)

Mikro-zadanie #3 Dygresja

Słowa kluczowe

|dygresyjność|zadanie ruchowe|improvizacja słowna|Zamek kaniowski|Goszczyński|

Typ zadania: grupowy, indywidualny

Potrzebne przedmioty kartki, kolorowe kartki, nożyczki, klej, długopisy

Przed zadaniem: przygotuj odpowiednie kartony i wydruki wskazane w rozgrzewce i zadaniu

Rozgrzewka

Przed rozgrzewką

Przygotuj sztywne 8 kartek lub kartonów A4. Napisz na nich osiem tematów:

KOŁOWROTEK WIATRU

KOGUT PIEJĄCY

PORUSZAJĄCY SIĘ LIŚĆ

PRZYSTROJONA SALA

STARE PIOSENKI

ŚWIATŁO KSIEŻYCA

WĄS CZARNY I POKRĘTNY

ZŁOTE PŁOMIENIE LATA

Przebieg rozgrzewki

1. Podziel grupę na dwie podgrupy, każda po 4 osoby³.
2. Pierwsza stoi, bierze do ręki jeden z i trzyma przed sobą. Druga podchodzi i zagai dwuminutową luźną rozmową w parach na temat hasła z kartki.
Uczestnicy i uczestniczki mogą pytać się, jak rozumieją hasła z kartonu, z czym lub kim się kojarzą itd.
3. Po 2 minutach następuje zmiana: zagajający biorą kolejne 4 kartki i trzymają je przed sobą, a trzymający kartony tym razem inicjują rozmowę.

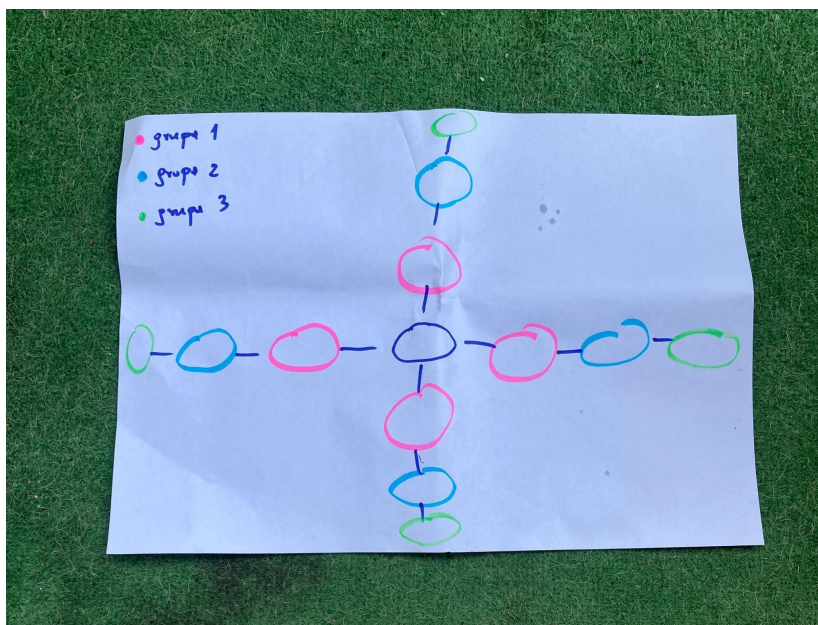
³ Oczywiście, ćwiczenie można dostosować do liczebności i wieku grupy. Można również zrealizować bardziej rozbudowaną wersję na zasadzie "każdy z każdym", kiedy kolejne osoby zagajające podchodzą do osób z kartonami, później następuje zamiana ról itd. Tematy są nieco abstrakcyjne i żartobliwe, "rozkręcające" atmosferę.

Poinformuj grupę, że wszystkie określenia pochodzą z powieści poetyckiej “Zamek kaniowski” Seweryna Goszczyńskiego do - przeczytania legalnie i bezpłatnie na stronie Wolne Lektury <https://wolnelektury.pl/katalog/lektura/zamek-kaniowski/>

W tym samym serwisie nie wydając złotówki, można zapoznać się w innymi powieściami poetyckimi “Marią” Antoniego Malczewskiego i “Żmiją” Juliusza Słowackiego <https://wolnelektury.pl/katalog/gatunek/powieśc-poetycka/>

Przebieg zadania

1. Podziel grupę na trzy podgrupy.
2. Każdej podgrupie rozdaj wydrukowaną/narysowaną na dużym kartonie mapę myśli z trzema rzędami/chmurkami/dymkami, kółeczkami, każdy w innym kolorze .

- a) Pierwsza grupa: obwód lub wnętrze żółte, hasło w środku OPTYMIZM
 - b) Druga grupa: obwód lub wnętrze zielone, hasło w środku DZIELENIE SIĘ
 - c) Trzecia grupa: obwód lub wnętrze niebieskie, hasło w środku CZYTANIE
2. Pierwsza runda: każda grupa wpisuje 4 skojarzenia (po jednym w każdą “chmurkę” z tych hasłem) w żółty rząd i przekazuje kartkę dalej
 3. Druga runda: każda grupa zapisuje skojarzenia drugi rząd przekazanej kartki. Uwaga! Dopisujemy skojarzenia do słów w kolorowych chmurkach, a nie kolejne do słowa centralnego. Jeśli np. grupa pierwsza do OPTYMIZMU dopisała “śmiech”, to grupa druga

może dopisać “perlisty” albo “zaraźliwy” itd. Celem jest zbudowanie łańcucha coraz luźniejszych skojarzeń.

Kartony krążą aż wszystkie rzędkie i chmurki zostaną wypełnione, czyli przez 9 rund. Idea polega na tym, aby dopisywać skojarzenia do skojarzeń, również cudzych. Krąg się zamyka, kiedy do grupy wraca początkowy karton, ale z dopisanymi cudzymi skojarzeniami. Możesz jak w grze w bingo, informować grupy, który rząd jest do zapisania, aby nie było pomyłek.

Zadanie indywidualne: każda osoba pisze krótki tekst na temat pojęcia zapisanego w centrum kartonu. Może to być wiersz, poemat, fragment dramatu lub nawet dialog zasłyszany na ulicy, ale warunek jest jeden - nie można korzystać z skojarzeń zapisanych w czasie własnej rundki należy zainspirować się cudzymi pomysłami.

Poproś kilka osób o przeczytania tekstów, jeśli to możliwe - wszystkie (dlatego teksty powinny być zwarte). Przeprowadź krótką rozmowę na temat, jak różnie postrzegamy tę samą rzecz/pojęcie i jak ciekawie skorzystać z “kolektywnego” zbioru skojarzeń.

Powinny powstać teksty, które opierając się nie na najbardziej intuicyjnych czy oczywistych skojarzeniach, pogłębiają rozumienia oraz językowy obraz świata odnoszący się do konkretnych problemów.

Pomysły zebrane podczas realizowania mikro-zadań lub koncepcja na nie, możesz opracować w formie moodboardów.

[Co to jest moodboard i dlaczego warto go stworzyć?](#)

[Twórz online inspirujące tablice moodboard](#)

Zadanie: Musi się powieść!

... i to nie raz

Słowa kluczowe

autobiografizm|gatunki powieściowe|rundki inspiracji|praca indywidualna praca kolektywna|widmowa
biblioteka|metafikcja|

Typ zadania: grupowe, indywidualne

Potrzebne przedmioty: kartki, kolorowe kartki, nożyczki, klej, długopis

Przed zadaniem: przygotuj Koło Fortuny Powieściowej (w wersji papierowej lub on-line)

Część I: Sztuka uważności

Przebieg ćwiczenia:

1. Ustaw krzesła w koło. Poproś osoby uczestniczące w warsztatach, aby opowiedziały krótką historię lub skojarzenie z początkiem pandemii COVID19. Każda osoba ma minutę na swoją “miniaturkę”.
2. Zadanie pozostałych osób: zapisać jak najwięcej słów czy fraz z wypowiedzi innych.

Ważny aspekt zadania: niech będą to sytuacje codzienne, np. kupowanie butelki spirytusu, zrobić domowej roboty dezynfektor do rąk.

Uwaga! Jeśli obawiasz się poruszenia tych tematów, przeczytaj teksty [Jak rozmawiać o trudnych doświadczeniach i emocjach?](#) na stronie Nocy Bibliotek.

Część II Nasza seria wydawnicza “Musi się powieść!”

1. Poproś każdą osobą, aby wybrała 3-4 z zapisanych słów, które lubi, zwróciły jej uwagę, niech zaznaczy je “kółkiem” lub podkreśli.
2. Każdy uczestnik/każda uczestniczka krótko wyjaśnia, dlaczego wybrał/a akurat te słowa.
3. **Zadanie A:** z tych słów wybranych/zakreślonych słów trzeba ułożyć tytuł książki. Oczywiście, można wybrać kolejność słów, dodać spójnik lub przyimek, zmienić przypadek, ale nie “uzupełniamy” o dodatkowe określenia. Jeśli np. osoba wybrała słowa “cukier”, “emigracja” i “zoom” to może ułożyć tytuły “Cukrowa emigracja na ZOOMie” albo “ZOOM, czyli cukier i emigracja” itd. Możesz zaproponować, aby każda z osób wymyśliła 3 różne tytuły i zapisała je u góry strony.

4. Zadanie B - przebieg

- a) Każda z osób podaje kartkę uczestnikowi/uczestniczce po prawej stronie.
- b) Każda z osób wybiera taki tytuł, który jej się najbardziej podoba i podkreśla go
- c) Każdy uczestnik gra w Koło Fortuny Powieściowej: losuje jeden gatunek i zapisuje go na kartce

Przygotuj wcześniej Koło Fortuny Powieściowej. Jeśli korzystasz z komputera, rzutnika i Internetu, wejdź na stronę <https://pl.piliapp.com/random/wheel/> i bezpłatnie przygotuj swoje "koło fortuny". Możesz "na żywo" losować dla osób typ powieści lub one mogą podchodzić do komputera i same to robić.

Koło Fortuny Powieściowej możesz również wykonać ręcznie, narysować i wyciąć okrąg, a do losowania wykorzystać np. piłeczką czy kostkę, którą osoby rzucają na powierzchnię kartonu.

Uwaga: To jest koło przykładowej w wersji “maksimum”, w zależności od wieku, jej kompetencji czy wcześniejszych działań, możesz zmienić/okroić Koło Powieściowej Fortuny.

Zadanie C: Wytłumacz zadanie: Każda z osób ma tytuł powieści i gatunek. Jej zadaniem jest napisanie:

- a) krótkiego opisu wymyślonej książki, na wzór autentycznego, takiego jaki znajdziemy np. [na portalu Lubimy Czytać](#),
- *b) 2-3 zdań-cytatów (opcjonalnie, można zrezygnować)

❖ **Kluczowe informacje:**

trzymamy się jak najbliżej wylosowanej konwencji

- ❖ **razem wymyślamy serię literacką “Musiał się powieść!”, którą tworzą optymistyczne i dodające otuchy powieści.**

O samej idei “widmowych książek” (czyli zmyślonych pozycji) patrz: Anita Całek, *Fantastyczne biblioteki widmowe. Od fikcyjnych książek do pozatekstowych artefaktów* [w:] “Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo”, (8(11) cz.2), 139-155. <https://doi.org/10.32798/pflit.73>

Motyw kolekcjonowania nieistniejących pozycji odnaleźć można np. twórczości Jorge’a Borgesa, Italo Calvino, François Rabelaisa, Vladimira Nabokova, Stanisław Lema lub w publikacji [Polska Biblioteka Widmowa. Leksykon Książek Zmyślonych](#) pod redakcją Pawła Dunin Wąsowicza.

- c) Po napisaniu: poproś każdą z osób o przeczytanie opisu powieści, omów ich różnorodność, podkreślając jak specyfika gatunku modeluje treść.

Co możesz zrobić później?

1. zbierz, sfotografuj lub przepisuj wybrane opisy powieści nieistniejącej z serii literackiej “Musiał się to powieść”, umieść indeks na stronie lub w mediach społecznościowych

2. zbierz, sfotografuj lub przepisz wybrane powieści z serii literackiej “Musi się to powieść” i przygotuj warsztatu z grafiki lub grafiki komputerowej, podczas których powstaną okładki do serii; tak kompletny materiał może trafić na stronę biblioteki i możesz ją zaprezentować w ramach relacji z akcji.
3. przygotuj kolejne warsztaty, na których będzie się rozwijać pomysły z opisu, tworząc fragmenty lub całe powieści

Opracował:

dr Robert Pruszczyński

doktor nauk humanistycznych (Uniwersytet Warszawski), koordynator projektów z zakresu kultury i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, trener, autor materiałów dydaktycznych i scenariuszy warsztatów.